

ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІСІЙ В УКРАЇНІ

ЮДИНА Ганна Ігорівна - аспірантка кафедри порівняльного і європейського права, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імена Тараса Шевченка,

ORCID: 0009000402275275

УДК 342.4

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.3.26>

Стаття присвячена дослідженню правових механізмів безпекової та оборонної співпраці в Європейському Союзі, які є ключовими для забезпечення сталого розвитку та безпеки регіону в умовах постійно зростаючих геополітичних та військових викликів. Важливу роль у попередженні назриваючих або залагодженні вже наявних суперечок між державами відіграють міжнародні організації і, насамперед, їх місії, котрі покликані об'єднувати зусилля країн, тобто виробити загальну програму дій щодо розв'язання світових проблем і, що особливо важливо, створити умови для її реалізації. Історія діяльності місій в Україні – це історія незламної наполегливості та розширення співпраці. Жоден з успіхів не був би можливий без тісної співпраці України з ОБСЄ та Європейським Союзом, зокрема, з Консультативною місією Європейського Союзу в Україні та іншими міжнародними організаціями. У контексті останніх подій, що включають повномасштабну війну, що ведеться на території України, терористичні загрози, кібернетичну небезпеку та гібридну війну, важливість існування та посилення ефективних механізмів оборонної співпраці в рамках Європейського Союзу стає очевидною. Україна, будучи стратегічним партнером ЄС, має потенціал відіграти значну роль у цьому процесі, не лише як бенефіціар безпекової підтримки, але й як активний учасник у становленні оборонного потенціалу ЄС. Вагому роль відіграють саме європейські місії, які сприяють зміцненню безпеки України. Консультативна місія Європейського Союзу в Україні активно підтримує своїх партнерів у просуванні реформ у секторі цивільної безпеки, а

також надає критично важливу допомогу в подоланні поточних викликів воєнного часу. Наразі європейські місії створюють фундамент для проведення необхідних реформ і адаптації до безпрецедентних реалій воєнного часу.

Ключові слова: ОБСЄ, територіальна цілісність, Спеціальна моніторингова місія, Консультативна місія Європейського Союзу, Рада ЄС.

Постановка проблеми

Ця тема обумовлена необхідністю глибокого аналізу існуючих правових рамок, виявлення їхніх недоліків та розробки пропозицій щодо подальшого розвитку з урахуванням інтересів усіх сторін. Наукове значення роботи полягає в комплексному аналізі правових аспектів безпекової та оборонної співпраці в ЄС, а також у дослідженні ролі України в цьому контексті. Робота сприятиме розширенню теоретичних знань у галузі права Європейського Союзу, зокрема Спільної політики безпеки та оборони, а також надасть нове бачення механізмів оборонної співпраці між ЄС та Україною, що може сприяти підвищенню ефективності оборонного сектору та зміцненню безпекової стабільності в регіоні.

Стан дослідження проблеми

Тематика наукової роботи, а також подібні їй привертають увагу як національних, так і зарубіжних дослідників. Зокрема, це питання досліджували Шамраєва В.М., Зайцева-Калаур І. В., Бобрик-Дерило Н.,

Грем Батлер, Хосе Антоніо Санахуха, Міхал П'єхович, Фредерік Наерта та ін. Однак питання комплексного аналізу діяльності європейських місій у сфері спільної політики безпеки та оборони та їх роль в Україні потребують подальшого вивчення.

Метою цього дослідження комплексне дослідження правових механізмів безпекової та оборонної співпраці в Європейському Союзі, аналіз діяльності місій в Україні. Для досягнення цієї мети поставлено наступні конкретні завдання, такі як: виявити правові виклики та обмеження, пов'язані з реалізацією Спільної політики безпеки та оборони ЄС та можливі шляхи їх усунення; проаналізувати правове регулювання військової та безпекової співпраці між Україною та Європейським Союзом, встановити можливий внесок України в посилення Оборонного союзу ЄС, відслідкувати сучасний стан правової бази ЄС щодо сфери безпеки та оборони, зокрема чинні правові документи ЄС, які регулюють цю сферу, а також дослідити історичний процес становлення Спільної політики безпеки та оборони ЄС з моменту формування Союзу, впроваджені реформи та зміни в останніх роках; дослідити інституційну структуру Спільної політики безпеки та оборони ЄС та визначити роль місій в Україні у сфері політики безпеки та оборони.

Виклад основного матеріалу

Сучасні міжнародні відносини, як і все людство загалом, зазнають суттєвих змін, які, передусім, пов'язані з глобалізаційними процесами. Вони пронизують життя світової спільноти й безпосередньо впливають на кожну людину. Виходячи з того, що держави в сучасних умовах взаємопов'язані та будь-яка проблема (соціальна, політична, релігійна, екологічна), що виникає в окремій країні, може впливати на сусідні держави й навіть на дуже віддалені країни та регіони, перед людством постало важливе завдання – створення механізму подолання й попередження кризових ситуацій і явищ, які можуть призвести до катастроф.

Важливу роль у попередженні назріваючих або залагодженні вже наявних супе-

речок між державами відіграють міжнародні організації і, насамперед, їх місії, котрі покликані об'єднувати зусилля країн, тобто виробити загальну програму дій щодо розв'язання світових проблем і, що особливо важливо, створити умови для її реалізації.

Україна є учасницею Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) з 30 січня 1992 року. Нарада з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ), що проходила з 3 липня 1973 року по 1 серпня 1975 року за участю 33 європейських держав, США і Канади, завершилася підписанням главами держав і урядів у Гельсінкі Заключного акту, який визначив засади співробітництва держав у Європі та став довгостроковою програмою дій, спрямованою на будівництво єдиної, мирної, демократичної і процвітаючої Європи. Згідно з Гельсінкським Заключним актом НБСЄ 1975 року, до основних напрямів діяльності Організації відносяться питання, що стосуються безпеки, співробітництва в галузі економіки, науки, технологій та довкілля, а також у гуманітарній та інших сферах (права людини, інформація, культура, освіта)[1].

Сьогодні ОБСЄ є найбільшою регіональною організацією, яка об'єднує 57 держав Європи, Центральної Азії та Північної Америки для розвитку політичного діалогу та співробітництва у сфері безпеки в усіх її вимірах – військово-політичному, економіко-довкільному та людському. Регіон відповідальності Організації охоплює Європу, Далекий Схід, Центральну Азію та Північну Америку. Крім того, з ОБСЄ підтримують зв'язки різного рівня та інтенсивності низка держав інших регіонів - Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Марокко, Туніс (середземноморські партнери); Афганістан, Республіка Корея, Таїланд і Японія (азійські партнери).

У 2013 році Україна здійснювала Головування в ОБСЄ, сфокусувавши увагу Організації на таких питаннях, як врегулювання «заморожених» конфліктів, розвиток механізмів контролю над озброєннями, протидія транснаціональним загрозам, захист довкілля в контексті енергетики та виконання зобов'язань у людському вимірі ОБСЄ з наголосом на свободі ЗМІ та освіті для молоді. За підсумками українського Головування на

20-му засіданні Ради міністрів закордонних справ (РМЗС) ОБСЄ в Києві 5-6 грудня 2013 року було ухвалено низку важливих рішень та декларацій РМЗС в усіх трьох вимірах Організації та в рамках Форуму з безпеки та співробітництва [1].

Що стосується пріоритетів діяльності України в ОБСЄ, то варто виокремити такі:

1. Визнання міжнародною спільнотою фактів порушення російською федерацією основоположних принципів та зобов'язань у рамках ОБСЄ внаслідок широкомасштабної збройної агресії проти України, незаконної окупації та спроби анексії АР Крим та м. Севастополя, засудження викрадення та незаконного утримування українських громадян в росії та тимчасово окупованому Криму. Використання інструментарію ОБСЄ та заходів у рамках Організації для припинення агресії рф проти України та відновлення порушених прав;

2. Забезпечення підтримки з боку ОБСЄ та держав-учасниць діяльності України із захисту суверенітету та територіальної цілісності, впровадження необхідних реформ;

3. Забезпечення присутності на порядку денному ОБСЄ таких пріоритетних для України питань: припинення порушень основоположних принципів та зобов'язань у рамках ОБСЄ у зв'язку з тривалою агресією росії проти України та незаконною окупацією Криму, відновлення довіри, необхідність мирного врегулювання спорів, зміцнення інструментарію Організації у сфері попередження конфліктів, оновлення засобів зміцнення довіри та безпеки, забезпечення свободи слова та ЗМІ, боротьба з пропагандою, посилення захисту прав людини, недопущення зловживання правилом консенсусу;

4. Залучення експертного потенціалу ОБСЄ шляхом розширення проєктів практичної допомоги в реалізації програми внутрішніх реформ в Україні;

5. Врегулювання так званих «заморожених» конфліктів у Придністров'ї (Молдова), Абхазії та Південній Осетії (Грузія), Нагірному Карабасі (Азербайджан);

6. Реформування Організації з метою підвищення ефективності її роботи. При цьому Україна виходить з того, що систематичне

грубе зловживання рф консенсусною основою прийняття рішень в ОБСЄ остаточно ставлять під сумнів доцільність подальшої участі росії в цій організації.

У цьому контексті Україна виступає, зокрема, за збалансування трьох вимірів діяльності ОБСЄ, удосконалення роботи польових операцій та миротворчої діяльності ОБСЄ, забезпечення дотримання принципу географічної рівності в кадровій політиці.

Щодо діяльності Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні, то, зважаючи на порушення російською федерацією своїх зобов'язань стосовно гарантування територіальної цілісності та суверенітету України, її військового вторгнення на територію нашої держави та ескалацію напруги в Україні та навколо неї у зв'язку з агресивними діями російської сторони, 21 березня 2014 р. за результатами тривалих переговорів держави-учасниці ОБСЄ прийняли рішення про направлення в Україну Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ (СММ ОБСЄ). Згідно з прийнятим рішенням, до 31 березня 2022 р. СММ збирала інформацію та доповідала державам-учасникам про безпекову ситуацію в зоні відповідальності, встановлювала та інформувала про інциденти щодо порушення базових принципів та зобов'язань у рамках ОБСЄ, здійснювала моніторинг ситуації із дотримання прав людини та основних свобод, сприяла діалогу з метою зменшення напруженості та нормалізації ситуації.

З метою створення належних умов для роботи СММ в Україні 14 квітня 2014 р. у Відні було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Організацією з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) про розміщення спеціальної моніторингової місії ОБСЄ. Закон про ратифікацію Меморандуму набув чинності з 13 червня 2014 р.

Після підписання Мінського протоколу від 5 вересня 2014 р. і Мінського меморандуму від 19 вересня 2014 р. розпочався важливий етап діяльності СММ з надання сприяння щодо виконання положень цих документів. СММ було відведено також провідну роль у моніторингу виконання Комплексу заходів, пов'язаних з імплементацією Мінських домовленостей, досягнутих під час

зустрічі Президентів України, Німеччини, Франції та Росії 12 лютого 2015 р.

Основним завданням функціонування СММ на цьому напрямі був моніторинг за дотриманням режиму припинення вогню, відведенням важкого озброєння та встановлення сталого моніторингу ділянки українсько-російського державного кордону, який тимчасово не контролюється Урядом України, а також виведенням з території нашої держави всіх іноземних збройних формувань, воєнної техніки та найманців, включно з роззброєнням усіх незаконних груп. Мандат СММ поширювався на всю територію України, включно з Автономною Республікою Крим та містом Севастополь.

Згідно з мандатом, СММ була повинна мати вільний доступ до всієї території України. Водночас, Росія блокувала доступ СММ до Автономної Республіки Крим. Крім цього, відповідно до звітів Місії, її діяльність на тимчасово окупованих Росією територіях у Донецькій та Луганській областях систематично обмежувалася контрольованими РФ незаконними збройними формуваннями, що було свідченням незацікавленості Росії в неупередженому та безперервному міжнародному моніторингу з боку ОБСЄ, внаслідок якого міжнародна спільнота могла дізнатись про додаткові свідчення російської військової присутності на Донбасі.

Місія готувала щоденні доповіді про розвиток ситуації в Україні, які поширювалися через Секретаріат ОБСЄ серед держав-учасниць ОБСЄ.

Не підтримавши 31 березня 2022 р. існуючий у рамках ОБСЄ широкий консенсус щодо продовження мандата СММ, Росія продемонструвала всьому світові свій вибір на користь подальшого ведення агресивної війни проти України, замість підтримки міжнародних мирних зусиль.

Також важливою є Місія спостерігачів ОБСЄ на російських пунктах пропуску «Гуково» і «Донецьк». Спільною Декларацією міністрів закордонних справ України, Франції, Німеччини та РФ (Берлінська Декларація) від 2 липня 2014 р. було погоджено, що Росія надасть доступ міжнародним спостерігачам ОБСЄ до російської території для моніторингу пунктів пропуску через російсько-

український державний кордон «Донецьк» та «Гуково».

24 липня 2014 р. держави-учасниці ухвалили рішення про започаткування Місії спостерігачів ОБСЄ на російських пунктах пропуску «Гуково» та «Донецьк». До 30 вересня 2021 р. 22 спостерігачі здійснювали почерговий моніторинг на цих пропускних пунктах в умовах жорстких обмежень, запроваджених російською стороною як приймаючою країною.

Моніторинг на кордоні мав ключову роль з точки зору забезпечення виконання Мінських домовленостей, зважаючи на прямий зв'язок одночасного моніторингу за дотриманням режиму припинення вогню та моніторингу на українсько-російському кордоні. У пункт 4 Мінського протоколу йдеться про необхідність забезпечення постійного моніторингу на українсько-російському кордоні та верифікації з боку ОБСЄ, а також створення безпекових зон у прилеглих до кордону районах України та РФ.

З огляду на блокування російською федерацією рішення про продовження мандата цієї Місії спостерігачів ОБСЄ після 30 вересня 2021 р. на новий період, Місія припинила свою діяльність.

Україна рішуче засудила цю деструктивну позицію російської федерації та розглядала її як свідчення планів продовжувати і збільшувати постачання зброї, військового обладнання, боєприпасів, регулярних військ і найманців на тимчасово окуповану територію України в Донецькій та Луганській областях.

Що стосується координатора проєктів ОБСЄ в Україні, то з 1994 р. в Україні діяла Місія ОБСЄ в Україні, яка основну увагу зосереджувала на питаннях стабілізації ситуації в Автономній Республіці Крим. У 1999 р. у зв'язку з виконанням свого мандата Місія ОБСЄ в Україні завершила свою роботу. Це стало першим в історії Організації випадком, коли польова операція ОБСЄ припинила своє існування саме завдяки успішному виконанню покладених на неї завдань.

У червні 1999 р. Координатор проєктів ОБСЄ (КПОУ) в Україні був створений як нова форма співробітництва між Організацією та Україною. Правова основа діяльності

Координатора складається з його мандата, який був затверджений рішенням Постійної Ради ОБСЄ і продовжується кожні півроку, а також з Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України і Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) щодо створення нової форми співробітництва від 13 липня 1999 р. (ратифікований Верховною Радою України 10 лютого 2000 р.). Діяльність Координатора полягає в адмініструванні проєктів, які розробляються відповідно до пріоритетів, визначених українською стороною, і здійснюються спільно із зацікавленими державними установами і громадянським суспільством.

Основними напрямками проєктної діяльності Координатора наразі є:

- сприяння подоланню наслідків тривалої агресії рф проти України;
- демократизація та належне управління: розвиток громадянського суспільства; допомога в зміцненні виборчих процесів в Україні; сприяння національному діалогу в Україні; допомога у взаємодії Уряду України з організаціями громадянського суспільства;
- верховенство права та права людини: подальше зміцнення верховенства права в Україні; зміцнення потенціалу державних органів і громадських організацій у сфері боротьби з торгівлею людьми; забезпечення гендерної рівності та протидія насильству в сім'ї; підтримка розвитку адміністративної юстиції; удосконалення якості юридичної освіти в Україні; підтримка єдності судової практики у сфері прав людини; гарантування прав людини при здійсненні правосуддя; підтримка реформування органів внутрішніх справ України; підтримка національного діалогу заради реформ, справедливості та розвитку;
- безпека людини: зміцнення правових рамок у сфері боротьби з торгівлею людьми, кіберзлочинністю та гендерною нерівністю, у тому числі у сфері протидії домашньому насильству, а також переслідування таких злочинів; допомога у соціальній та психологічній реабілітації населення, постраждалого внаслідок конфлікту;
- економіко-довкілля та політико-військова сфера: розбудова національної спроможності у сфері гуманітарного розмінуван-

ня; покращення стандартів національної безпеки навколишнього середовища та можливостей відповіді на загрози навколишньому середовищу, включно з наданням допомоги у сфері хімічної та біологічної безпеки та очищенням від забруднення вибухонебезпечними залишками війн; проєкти у сфері боротьби з відмиванням коштів.

Через деструктивну позицію рф мандат КПОУ не було продовжено на наступний період. Наразі формат відповідної співпраці України з ОБСЄ опрацьовується у двосторонніх консультаціях із залученням партнерів.

Україна також активно співпрацює з інститутами Організації, насамперед з Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин, Бюро з демократичних інститутів та прав людини ОБСЄ та Представником ОБСЄ з питань свободи ЗМІ.

Взаємодія з Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин (ВКНМ) здійснюється в контексті розробки законодавства України у сфері захисту прав раніше депортованих осіб та мовної політики, а також питань національних меншин у двосторонніх відносинах України з іншими державами.

Бюро з демократичних інститутів та прав людини ОБСЄ (БДІПЛ), яке, окрім питань прав та свобод людини, демократії, верховенства права та недискримінації, опікується спостереженням за виборами в державах-учасницях ОБСЄ, здійснювало моніторинг виборчих процесів в Україні, починаючи з 1998 року.

У рамках реагування ОБСЄ на агресію рф проти України в БДІПЛ створено Оперативну робочу групу, яка здійснює моніторинг та документування порушень міжнародного гуманітарного права та прав людини в ході розв'язаної росією 24 лютого 2022 р. агресивної війни проти України.

Зазначена діяльність здійснюється БДІПЛ на основі його загального мандата як автономної інституції ОБСЄ, покликаної здійснювати моніторинг дотримання зобов'язань ОБСЄ в людському вимірі та надавати можливого сприяння державам-учасницям у цій сфері. Після першої фази дистанційного спостереження, БДІПЛ

наразі розгорнуло моніторів на місцях в Україні та за її межами, проводить опитування свідків і жертв порушень. Публічні звіти, що включають детальний аналіз цих інтерв'ю, мають сприяти зусиллям щодо забезпечення відповідальності за порушення міжнародного гуманітарного права та міжнародного права у сфері прав людини.

Крім того, 3 березня та 2 червня 2022 р. 46 держав-членів ОБСЄ разом з Україною двічі застосували московський механізм у людському вимірі для встановлення порушень міжнародного гуманітарного права, у тому числі внаслідок умисних і невідбиркових нападів на цивільне населення та цивільну інфраструктуру, під час вторгнення рф в Україну. Вперше в історії ОБСЄ цей механізм було застосовано на запит безпрецедентної кількості країн-ініціаторів. Два звіти Місії експертів московського механізму ОБСЄ були оприлюднені 13 квітня та 14 липня 2022 р. Насамперед, висновки цих звітів чітко свідчать, що вчинені росією порушення мають такий масштаб, якого міжнародне співтовариство не бачило в Європі десятиліттями, та що необхідні термінові дії, щоб зупинити державу-агресора. Принципово важливо, що у звіті визнається факт окупації російською федерацією окремих районів Донецької та Луганської областей України з 2014 р. Звіти фіксують значну кількість порушень міжнародного гуманітарного права та міжнародного права у сфері прав людини, воєнні злочини, злочини проти людяності та інші звірства, скоєні російською федерацією та її збройними силами під час тривалої загарбницької війни проти України.

Той факт, що російська федерація відмовилася співпрацювати з місіями експертів, розглядається як чітке свідчення визнання повної відповідальності росії за розв'язану нею загарбницьку війну проти України та її наслідки.

Українська сторона приділяє також важливу увагу розвитку конструктивного діалогу з Представником ОБСЄ з питань свободи ЗМІ, Координатором економіко-довкілної діяльності ОБСЄ та спеціальними представниками Діючого голови ОБСЄ.

У контексті реагування на агресію рф проти України Парламентською асамблеєю ОБСЄ ухвалено такі документи:

- Бакинська декларація та Резолюція ПА ОБСЄ «Очевидне, грубе та не виправлене порушення російською федерацією Гельсінкських принципів» 2014 р.;

- Гельсінкська декларація та резолюції ПА ОБСЄ «Продовження очевидних, грубих та не виправлених порушень РФ зобов'язань в рамках ОБСЄ та міжнародних норм» та «Щодо викрадених та незаконно утримуваних в російській федерації українських громадян» 2015 р.;

- Тбіліська декларація та Резолюція ПА ОБСЄ «Порушення прав людини та основоположних свобод в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі» 2016 р.;

- Мінська декларація та Резолюція ПА ОБСЄ «Щодо відновлення суверенітету та територіальної цілісності України» 2017 р.;

- Берлінська декларація та Резолюція ПА ОБСЄ «Триваючі порушення прав людини і основоположних свобод в Автономній Республіці Крим і місті Севастополі (Україна)» 2018 р.;

- Люксембурзька декларація та Резолюція ПА ОБСЄ «Мілітаризація російською федерацією тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, Україна, Чорного та Азовського морів» 2019 р.;

- Термінова резолюція «Щодо дестабілізуючого нарощування військової присутності рф поблизу України, у тимчасово окупованих Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, Україна, Чорному морі та Азовському морі» 2021 р.

- Бірмінгемська декларація ПА ОБСЄ 2022 р., у якій Асамблея засудила повномасштабну неспровоковану агресивну війну рф проти України та закликала до негайного виведення російських військ з території України. ПА ОБСЄ вкотре засудила спробу анексії та окупацію Криму й незаконне «визнання» та окупацію Донецької та Луганської областей. У Декларації також визнається роль республіки білорусь як держави-співагресора в неспровокованій агресивній війні росії проти України. Асамблея засудила «вторгнення в Україну уряду російської

федерації за сприяння та підбурювання урядом білорусі» як кричуще порушення не лише суверенітету та територіальної цілісності України, але й як напад на права людини та основоположні свободи, передусім права на життя народу України.

У грудні 2014 року, Консультативна місія Європейського Союзу (КМЄС) розпочала свою роботу в Україні. У відповідь на ініціативу українського уряду Європейський Союз ухвалив рішення про розгортання КМЄС з метою підтримки реформування сектора цивільної безпеки України та зміцнення демократичної стійкості країни. Те, що починалося як місія з надання експертних консультацій, переросло в трансформативне партнерство. КМЄС працює пліч-о-пліч з українськими інституціями сектора цивільної безпеки, досягаючи нових висот, які не лише зміцнюють Україну, але й закладають фундамент для її майбутнього в європейській родині [2].

Зауважимо, що Консультативна місія Європейського Союзу в Україні (КМЄС в Україні, КМЄС; англ. European Union Advisory Mission Ukraine, EUAM Ukraine, EUAM) — цивільна місія Спільної політики безпеки та оборони (СПБО) Європейського Союзу. Метою діяльності місії є сприяння реформуванню сектора цивільної безпеки України. Експерти місії надають стратегічні консультації та практичну підтримку, щоби зробити сектор цивільної безпеки України ефективнішим, дієвішим, прозорішим та таким, що користується довірою громадян. КМЄС Україна співпрацює з різними правоохоронними органами України та органами системи верховенства права та офіційно розпочала роботу в 1 грудня 2014 року після Революції Гідності та одержання відповідного запрошення від уряду України [3], [4], [5].

У 2022 році мандат КМЄС в Україні було доповнено у відповідь на російську агресію проти України, передусім для сприяння розслідуванню та переслідуванню за міжнародні злочини [6].

14 травня 2024 року країни-члени ЄС рішенням Ради ЄС посилили Місію та розширили її діяльність в Україні, продовживши мандат КМЄС з 1 червня 2024 року до 31 травня 2027 року.

КМЄС в Україні має регіональні представництва в Києві, Львові та Одесі, а також мобільний підрозділ. Через агресивну війну Росії проти України регіональні представництва місії в Харкові та Маріуполі тимчасово не працюють. Команда місії складається з майже 440 міжнародних та українських співробітників і працює над виконанням мандату, прагнучи створити в Україні ефективний і прозорий сектор цивільної безпеки, що користується довірою громадян.

Мандат КМЄС в Україні реалізується за трьома напрямками діяльності:

- Стратегічні консультації з питань реформування сектору цивільної безпеки, зокрема, щодо розробки стратегічних документів та законодавства;
- Операційна підтримка впровадження реформ шляхом розбудови спроможностей, проведення тренінгів та практичної підтримки сектору цивільної безпеки;
- Співпраця та координація зосереджені на підтримці українських партнерів у розбудові злагоджених та ефективних механізмів координації як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Серед ключових досягнень роботи КМЄС Україна щодо реформування сектору цивільної безпеки України варто зазначити наступні [7]:

1) участь у розробці ряду стратегічних документів, серед яких Закон про національну безпеку, Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, Стратегія розвитку МВС до 2020 року [8], Програма захисту свідків, Концепція реформування СБУ та відповідний план заходів тощо;

2) запровадження концепції взаємодії поліції з громадою (community policing) у роботу поліції [9];

3) запровадження та пропагування нового підходу забезпечення громадського правопорядку через поліцію діалогу [10];

4) допомога в розробці програми Оцінки ризиків тяжких злочинів та організованої злочинності (SOCTA) [11];

5) реструктуризація роботи департаментів кримінальних розслідувань поліції

шляхом об'єднання функцій слідчих та оперативників [12], [13] та інші.

Місія є ключовим партнером Консультативної групи з питань найтяжчих міжнародних злочинів – Atrocity Crimes Advisory Group (ACA), яка допомагає в розслідуванні справ проти відповідальних осіб за вчинення міжнародних злочинів в Україні, зокрема злочинів проти людяності, геноциду та атак на цивільну інфраструктуру. У ситуації, коли інфраструктура зруйнована, а обладнання викрадене, європейські партнери забезпечили основними ресурсами – транспортними засобами, генераторами, засобами зв'язку та IT-обладнанням, щоб правоохоронці могли відновити свою роботу на деокупованих територіях.

Однією з найбільш надихаючих ініціатив є “Діалоги з питань безпеки у громадах” (Community Safety Dialogues). Їхня ідея полягає в тому, щоб громадяни та правоохоронці спільно на місцевому рівні знаходили рішення з різних безпекових питань. Такий підхід не лише посилює спроможність громад, а й зміцнює довіру до державних інституцій, що є ключовим елементом демократичного врядування.

Консультативна місія Європейського Союзу в Україні активно підтримує своїх партнерів у просуванні реформ у секторі цивільної безпеки, а також надає критично важливу допомогу в подоланні поточних викликів воєнного часу.

Після рішення Європейської Ради розпочати переговори про вступ України до ЄС у грудні 2023 року важливість підтримки КМЄС у просуванні інституційних реформ в Україні стала ще більш очевидною. Схвалення Плану заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку (2024 р.) створило міцне підґрунтя для прискорення необхідних глибоких та довготривалих реформ у секторі цивільної безпеки.

КМЄС посилала свої зусилля з підтримки правоохоронних органів України у сфері стабілізації та реінтеграції деокупованих та прилеглих до них територій (ДоПТ). Місія відіграла центральну роль у розробці міжвідомчої концепції щодо проведення поліцейських стабілізаційних заходів (Stability

Policing), проведенні спеціалізованих тренінгів для особового складу Національної поліції та Національної гвардії, а також у створенні на базі академії Міністерства внутрішніх справ сталого навчального процесу, який дозволить підготувати близько 40 000 співробітників правоохоронних органів, що готуються до відправки на ДоПТ [14].

Висновок

Історія діяльності місій в Україні – це історія незламної наполегливості та розширення співпраці. Жоден з успіхів не був би можливий без тісної співпраці України з ОБСЄ та Європейським Союзом, зокрема, з Консультативною місією Європейського Союзу в Україні та іншими міжнародними організаціями.

Затвердження Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектора безпеки і оборони України, а також розробка Плану дій до нього стали важливими кроками у трансформації сектора цивільної безпеки України. Ця дорожня карта не лише узгоджує сектор із європейськими стандартами, а й забезпечує сталість реформ. Виклики, що стоять попереду, є величезними. Проте рішучість українського народу в прагненні до європейського майбутнього та прогрес, досягнутий за останнє десятиліття, вселяють оптимізм.

Наразі європейські місії створюють фундамент для проведення необхідних реформ і адаптації до безпрецедентних реалій воєнного часу.

Консультативна місія Європейського Союзу в Україні залишається незмінно відданою підтримці процесу здійснення важливих реформ і зміцнення безпеки України на її шляху до членства в ЄС.

Література

1. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-z-bezpeki-i-spivrobotnictva-v-yeвроpi>
2. Консультативна місія ЄС: що було зроблено за 10 років роботи в Україні. Архів оригіналу за 12 грудня 2024. <https://www.>

euam-ukraine.eu/ua/news/opinion/eu-advisory-mission-achievements-of-10-years-in-ukraine/

3. Угода між Україною та ЄС щодо статусу КМЄС Україна. zakon.rada.gov.ua (укр.). Архів оригіналу за 7 червня 2019.

4. ЄС: систему цивільної безпеки в Україні треба «перебудувати з нуля». BBC News Україна (укр.). Архів оригіналу за 5 березня 2022.

5. Реформування міліції за стандартами ЄС: чи можна сподіватися на успіх?. DW.COM (укр.). Архів оригіналу за 28 травня 2018.

6. Наш мандат та пріоритети — EUAM Ukraine (укр.). 22 травня 2017.

7. Сектор цивільної безпеки в Україні. Оцінка реформ від голови місії ЄС. Радіо Свобода (укр.). Архів оригіналу за 14 грудня 2018.

8. «Стратегія розвитку Нацполіції до 2020 року стане «дорожньою картою» для роботи відомства». mvs.gov.ua(укр.). Архів оригіналу за 10 лютого 2019.

9. Досвід ЄС: чому нова поліція має навчитися чути громаду. Архів оригіналу за 26 лютого 2016. <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/latest-news/dosvid-yes-chomu-novapolitsiya-maye-navchititsya-chuti-gromadu/>

10. Свобода мирних зборів та громадський порядок: дводенний семінар з експертами КМЄС проходить у Києві. Центр Громадянських Свобод (укр.). Архів оригіналу за 26 червня 2019.

11. З початку року Нацполіція знешкодила понад 100 злочинних груп. *espresso.tv* (укр.). Архів оригіналу за 26 червня 2019.

12. Консультативна місія ЄС передала українським криміналістам сучасне спорядження. *www.ukrinform.ua* (укр.). Архів оригіналу за 26 червня 2019.

13. Як у Європі, або Для чого Нацполіції інститут детективів. Human Rights (ua). Архів оригіналу за 26 червня 2019.

14. КМЄС в Україні: ключові події та досягнення 2024-го року. <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/euam-ukraine-highlights-and-achievements-in-2024/>

15. Спільний пресреліз за результатами 10-ої зустрічі Ради асоціації між ЄС та Україною. Архів оригіналу за 10 квітня 2025 року. <https://www.ceas.europa.eu/>

delegations/ukraine/спільний-пресреліз-за-результатами-10-ої-зустрічі-ради-асоціації-між-єс-та-україною_uk

ACTIVITIES OF EUROPEAN MISSIONS IN UKRAINE

The article is devoted to the study of legal mechanisms of security and defense cooperation in the European Union, which are key to ensuring sustainable development and security of the region in the conditions of constantly growing geopolitical and military challenges. An important role in preventing emerging or settling existing disputes between states is played by international organizations and, above all, their missions, which are designed to unite the efforts of countries, that is, to develop a general program of action to solve world problems and, most importantly, to create conditions for its implementation. The history of the missions in Ukraine is a story of unwavering perseverance and expanding cooperation. None of the successes would have been possible without Ukraine's close cooperation with the OSCE and the European Union, in particular with the European Union Advisory Mission to Ukraine and other international organizations. In the context of recent events, including a full -scale war in Ukraine, terrorist threats, cybernetic danger and hybrid war, the importance of existence and strengthening of effective mechanisms for defense within the European Union becomes obvious. Ukraine, as a strategic EU partner, has the potential to play a significant role in this process, not only as a beneficiary of security support, but also as an active participant in the development of EU defense potential. European missions play a significant role in strengthening Ukraine's security. European missions play a significant role in strengthening Ukraine's security. The European Union Advisory Mission to Ukraine actively supports its partners in advancing reforms in the civilian security sector, as well as providing critical assistance in overcoming current wartime challenges. Currently, European missions are creating the foundation for necessary reforms and adaptation to the unprecedented realities of wartime.

Keywords: OSCE, territorial integrity, special monitoring mission, European Union Advisory Mission, EU Council.